

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

БАКАЛАВР

Кафедра політичних наук і права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова НМР факультету урбаністики та просторового планування

Алірза МАМЕДОВ

26 червня 2025

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

БК12 Політика національної пам'яті

(назва освітньої компоненти)

шифр	назва спеціальності, освітньої програми
052	Політологія
	ОП «Політичний менеджмент»

Мова викладання: українська

Розробники:

Євген ПЕРЕГУДА, д.п.н., проф.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політичних наук та історії

Протокол №8 від 26 червня 2025 року

Завідувач кафедри

/Василь ДЕРЕВІНСЬКИЙ/

(підпис)

Розглянуто на засіданні науково-методичної комісії спеціальності

Протокол № 6 від 26 06 2025 року

ВИТЯГ З НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ 2025-26 н.р.

шифр	Назва спеціальності, освітньої програми	Форма навчання:							денна				Форма контролю	Семестр	Відмітка про погодження заступником декана факультету	
		Кредитів на сем.	Обсяг годин аудиторних						Сам. роб.	Кількість індивідуальних робіт						
			Всього	Разом			Пз	КП		КР	РГР	Конт. роб				
				Л	Лр	у тому числі										
052	"Політологія" ОПП "Політичний менеджмент"	3	90	16	8		8	74				1	Залік	6		

Мета та завдання освітньої компоненти

Мета дисципліни:

вивчення концепцій національної пам'яті в світовій та вітчизняній науці, а також вивчення таких феноменів сучасності як традиція, ностальгія, забуття та ін.; засвоєння студентами сучасних підходів до аналізу різноманітних форм колективних уявлень про минуле, ознайомлення з науковими дослідженнями у сфері інструменталізації історичного знання та його використання в актуальних політичних процесах; з'ясування взаємозв'язків між тим, що суспільства пам'ятають/знають про своє минуле, та свідомими зусиллями окремих спільнот і урядів з формування певних образів минулого у суспільній уяві; формування у студентів уявлення про особливості структури національної пам'яті українського народу, природу та прояви дуалізму національної історичної свідомості та визначення шляхів його подолання.

Робоча програма містить витяг з робочого навчального плану, мету вивчення, компетентності, які має опанувати здобувач, програмні результати навчання, дані щодо викладачів, зміст курсу, тематику практичних занять, вимоги до виконання індивідуального завдання, шкалу оцінювання знань, вмінь та навичок здобувача, роз'яснення усіх аспектів організації освітнього процесу щодо засвоєння освітньої компоненти, список навчально-методичного забезпечення, джерел та літератури для підготовки до практичних занять та виконання індивідуальних завдань. Електронне навчально-методичне забезпечення дисципліни розміщено на Освітньому сайті КНУБА. Також програма містить основні положення щодо політики академічної доброчесності та політики відвідування аудиторних занять.

Пререквізити: «Вступ до спеціальності «Політологія», «Історія філософії та філософської думки», «Історія політичної думки України», «Етнополітика»

Посилання на електронний навчально-методичний комплекс:
<http://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=4175>

Компетентності здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітньої компоненти

Код	Зміст компетентності
Інтегральна компетентність	
ІК	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки.
Загальні компетентності	
ЗК01	Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК03	Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК07	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу

	життя.
Фахові компетентності	
СК01	Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.
СК02	Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.
СК03	Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
Додаткові фахові компетентності	
ДСК3	Здатність до розробки рекомендацій щодо формування планів розвитку населених пунктів, просторового планування та забудови міст.

Програмні результати здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітньої компоненти

Код	Програмні результати
ПРН01	Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.
ПРН03	Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.
ПРН09	Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.
ПРН10	Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

Зміст курсу

Змістовний модуль 1. Теоретико-методологічні засади політики національної пам'яті.

Лекція 1. Колективна пам'ять як суспільне явище. (2 год.)

Семінарське заняття 1. (2 год.)

1. Е.Дюркгейм про колективні уявлення.
2. Символічні механізми формування політичної свідомості.
3. Колективна пам'ять: поняття, ознаки, механізми формування (концепція М.Хальбвакса).
4. Функції колективної пам'яті.
5. Типологія колективної пам'яті: культурна пам'ять, комунікативна пам'ять, історична пам'ять.
6. Психологічні механізми запам'ятовування та забування.

Лекція 2. Національна пам'ять як інструмент формування масової свідомості. (2 год.)

Семінарське заняття 2.

1. Етнічна (національна) ідентичність та самоідентифікація: поняття, ознаки, структурні елементи.
2. Національна пам'ять: сутність, функції.

3. Класичні та сучасні теорії національної пам'яті.

Змістовний модуль 2. Політика пам'яті: інституційні рамки та реалізація

Лекція 3. Інституційні рамки політики національної пам'яті (2 год.).

Семінарське заняття 3. (2 год.)

1. Політика пам'яті: поняття, сутність, мета, завдання
2. Принципи політики пам'яті
3. Функції політики пам'яті
4. Суб'єкти політики пам'яті
5. Форми та механізми реалізації, ресурси політики пам'яті
6. Типологія політики пам'яті
7. Світові моделі політики пам'яті

Лекція 4. Політика національної пам'яті в Україні (2 год.)

Семінарське заняття 4. (2 год.)

1. Політичні репресії 1920-1980-х та формування національної пам'яті.
2. Етапи політики національної пам'яті в Україні в 1991-2016 рр.
3. Еволюція політики національної пам'яті в процесі та після Революції

Гідності.

4. Декомунізація – цілі, суб'єкти, механізми.
5. Вплив російської агресії на політику національної пам'яті.
6. Євроінтеграція як чинник політики національної пам'яті в Україні.
7. Місце національних меншин та корінних народів в політиці національних меншин в Україні.

Індивідуальне завдання

1. Поняття «національна пам'ять», «колективна пам'ять», «історична свідомість»: сутність, завдання та критерії застосування.
2. М. Хальбвак: соціальні рамки пам'яті та важливість історичної пам'яті для ідентичності груп і суспільств.
3. А. Ассман та вивчення культури пам'яті давніх суспільств.
4. «Місця пам'яті» П. Нора як маніфест та класичний зразок вивчення суспільної пам'яті.
5. Історія і пам'ять: проблема взаємозв'язків
6. Проблеми співвідношення пам'яті та історії як двох відмінних способів фіксації та використання минулого.
7. Причини конфліктності історії та пам'яті.
8. Що і чому суспільства пам'ятають: підходи до вивчення національної та історичної пам'яті.
9. Поняття «меморіального повороту» у зарубіжній історіографії 1980-х років: причини поширення досліджень пам'яті.
10. Етапи вивчення національної пам'яті у Україні від 1991 року до теперішнього часу.
11. Пам'ять свідків: особливості дослідження.
12. Усна історія як новий підхід до вивчення історії ХХ ст. Еволюція усної історії.

13. Методологічні та психологічні засади політики національної пам'яті.
14. Історична політика: використання минулого в інтересах теперішнього.
15. Історія політичного використання історичного знання від давнини до сьогодення.
16. Історія понять «політика пам'яті» та «історична політика»
17. Основні агенти реалізації історичної політики.
18. Роль історичного знання у розвитку національних ідеологій та становленні національних держав.
19. Історія як інструмент національно-патріотичного виховання.
20. Роль пам'ятників та меморіалів у державній політиці національної пам'яті.
21. Роль шкільних підручників у формуванні історичних уявлень та національної пам'яті суспільства.
22. Роль академічної історичної науки у реалізації державної політики національної пам'яті.
23. Історична освіта як складова політики національної пам'яті.
24. Політика національної пам'яті в Україні (1991-2022 рр.).
25. Політика національної пам'яті в Україні за президентства Л. Кучми, В. Ющенко, В. Януковича: шляхи реалізації, досягнення та порохунки.
26. Політика національної пам'яті в США та Канаді.
27. Політика національної пам'яті в країнах Західної Європи.
28. Політика національної пам'яті в посткомуністичних країнах.
29. Особливості політики історичної пам'яті в країнах Азії, Африки та Латинської Америки.

Індивідуальне завдання підлягає захисту студентом на заняттях, які призначаються додатково. Індивідуальне завдання може бути виконане у різних формах. Студенти можуть зробити його у вигляді реферату. Реферат повинен мати обсяг 18-24 сторінок А4 тексту (кегель Times New Roman, шрифт 14, інтервал 1,5), включати план, структуру основної частини тексту відповідно до плану, висновки і список літератури, складений відповідно до ДСТУ 8302:2015. В рефераті можна помістити словник базових понять до теми. Водночас індивідуальне завдання може бути виконане в інших формах, наприклад, у вигляді презентації у форматі Power Point. В цьому разі обсяг роботи визначається індивідуально – залежно від теми.

Як виконання індивідуального завдання за рішенням викладача може бути зарахована участь студента у міжнародній або всеукраїнській науково-практичній конференції з публікацією у матеріалах конференції тез на одну з тем, дотичних до змісту дисципліни, або публікація статті на одну з таких тем в інших наукових виданнях.

Текст індивідуального завдання подається викладачу не пізніше, ніж за 2 тижні до закінчення семестру. Заняття із захисту індивідуальних завдань призначаються не пізніше, ніж за 1 тиждень до закінчення семестру. Викладач має право вимагати доопрацювання індивідуального завдання, якщо воно не відповідає вимогам.

Шкала оцінювання індивідуальної роботи

Оцінка за	Кількість	Критерії
-----------	-----------	----------

національною шкалою	балів	
відмінно	30	відмінне виконання (розкриття теми, посилання та цитування сучасних наукових джерел (не старше 2017 року), дотримання норм доброчесності)
	25	відмінне виконання з незначною кількістю помилок виконання (розкриття теми, посилання та цитування сучасних наукових джерел (більшість з яких не старше 2017 року), дотримання норм доброчесності)
добре	22	виконання вище середнього рівня з кількома помилками (розкриття теми в межах об'єкту та завдань роботи, посилання та цитування сучасних наукових джерел (серед яких є такі, що не старше 2017 року), дотримання норм доброчесності)
	20	виконання з певною кількістю помилок (розкриття теми в межах об'єкту та завдань роботи, наявність посилань та цитувань наукових джерел, дотримання норм доброчесності)
задовільно	18	виконання роботи задовольняє мінімальним критеріям помилок (розкриття теми в основному в межах об'єкту роботи, наявність концептуального апарату роботи, присутність не менше 5 посилань та цитувань наукових джерел, дотримання норм доброчесності)

Розподіл годин самостійної роботи здобувачів

У пп. 8 п. 3.3. Положення Про організацію освітнього процесу в Київському національному університеті будівництва і архітектури, затвердженого Вченою радою КНУБА (протокол №9 від 26.06.2023 р.) визначено вимоги до самостійної роботи здобувача, а саме: Самостійна робота здобувача є основним засобом засвоєння освітнього матеріалу у вільний від аудиторних занять час.

До самостійної роботи здобувача належить: опрацювання навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготовка до підсумкового контролю, науково-дослідна робота. Враховуючи тижневе навчальне навантаження здобувачів відповідно до навчального курсу, щотижнева самостійна робота має бути в межах 16–30 годин.

Для забезпечення збалансованості самостійної роботи здобувача з матеріалом освітньої компоненти мінімальна кількість годин самостійної роботи розраховується виходячи з наступних норм часу:

Вид роботи	Кількість годин за нормами часу	Кількість за навчальним планом	Норми часу
-------------------	--	---------------------------------------	-------------------

опрацювання матеріалу лекцій	0,5 год на 2 год лекції	8 год.	2
підготовка до семінарських занять	0,5 год на 2 год практичного заняття	8 год.	2
підготовка контрольної роботи	6 год	1	6
підготовка до заліку	6 год	1	6

Самостійна робота здобувача над засвоєнням навчального матеріалу з конкретної дисципліни може виконуватися у бібліотеці КНУБА, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах (лабораторіях), а також у домашніх умовах.

Методи контролю та оцінювання знань

Загальне оцінювання здійснюється через вимірювання результатів навчання у формі проміжного (модульного) та підсумкового контролю (залік, захист індивідуальної роботи тощо) відповідно до вимог зовнішньої та внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти.

Політика щодо академічної доброчесності

Тексти індивідуальних завдань (в т.ч. у разі, коли вони виконуються у формі презентацій або в інших формах) можуть перевірятись на плагіат. Для цілей захисту індивідуального завдання оригінальність тексту має складати не менше 70%. Виключення становлять випадки зарахування публікацій Здобувачів у матеріалах наукових конференціях та інших наукових збірниках, які вже пройшли перевірку на плагіат.

Списування під час тестування та інших опитувань, які проводяться у письмовій формі, заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). У разі виявлення фактів списування з боку здобувача він отримує інше завдання. У разі повторного виявлення призначається додаткове заняття для проходження тестування.

Політика щодо відвідування

Здобувач, який пропустив аудиторне заняття з поважних причин, має продемонструвати викладачу та надати до деканату факультету документ, який засвідчує ці причини.

За об'єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування, наукова та науково-практична конференція (круглий стіл) тощо) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Методи контролю

Основні форми участі Здобувачів у навчальному процесі, що підлягають поточному контролю: виступ на практичних заняттях; доповнення, опонування до виступу, рецензія на виступ; участь у дискусіях; аналіз першоджерел; письмові завдання (тестові, індивідуальні роботи у формі рефератів); та інші письмові роботи, оформлені відповідно до вимог. Кожна тема курсу, що винесена на лекційні та практичні заняття, відпрацьовується Здобувачами у тій чи іншій формі, наведеній вище. Обов'язкова присутність на лекційних заняттях, активність впродовж семестру, відвідування/відпрацювання усіх аудиторних занять, виконання інших видів робіт, передбачених навчальним планом з цієї дисципліни.

При оцінюванні рівня знань Здобувача аналізу підлягають:

- характеристики відповіді: цілісність, повнота, логічність, обґрунтованість, правильність;

- якість знань (ступінь засвоєння фактичного матеріалу): осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність;

- ступінь сформованості вміння поєднувати теорію і практику під час розгляду ситуацій, практичних завдань;

- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки з проблем, що розглядаються;

- досвід творчої діяльності: вміння виявляти проблеми, розв'язувати їх, формувати гіпотези;

- самостійна робота: робота з навчально-методичною, науковою, допоміжною вітчизняною та зарубіжною літературою з питань, що розглядаються, вміння отримувати інформацію з різноманітних джерел (традиційних; спеціальних періодичних видань, ЗМІ, Internet тощо).

Тестове опитування може проводитись за одним або кількома змістовими модулями. В останньому випадку бали, які нараховуються Здобувачу за відповіді на тестові питання, поділяються між змістовими модулями.

Індивідуальне завдання підлягає захисту Здобувачом на заняттях, які призначаються додатково.

Індивідуальне завдання може бути виконане у різних формах. Зокрема, Здобувачи можуть зробити його у вигляді реферату. Реферат повинен мати обсяг від 18 до 24 сторінок А4 тексту (кегель Times New Roman, шрифт 14, інтервал 1,5), включати план, структуру основної частини тексту відповідно до плану, висновки і список літератури, складений відповідно до ДСТУ 8302:2015. В рефераті можна також помістити словник базових понять до теми. Водночас індивідуальне завдання може бути виконане в інших формах, наприклад, у вигляді дидактичного проєкту, у формі презентації у форматі Power Point. В цьому разі обсяг роботи визначається індивідуально – залежно від теми.

Література, що рекомендується для виконання індивідуального завдання, наведена у цій робочій програмі, а в електронному вигляді вона розміщена на Освітньому сайті КНУБА, на сторінці кафедри.

Також як виконання індивідуального завдання за рішенням викладача може бути зарахована участь Здобувача у міжнародній або всеукраїнській науково-практичній конференції з публікацією у матеріалах конференції тез виступу (доповіді) на одну з тем, дотичних до змісту дисципліни, або публікація статті на одну з таких тем в інших наукових виданнях.

Текст індивідуального завдання подається викладачу не пізніше, ніж за 2 тижні до початку залікової сесії. Викладач має право вимагати від Здобувача доопрацювання індивідуального завдання, якщо воно не відповідає встановленим вимогам.

Результати поточного контролю заносяться до журналу обліку роботи. Позитивна оцінка поточної успішності Здобувачів за відсутності пропущених та невідпрацьованих практичних занять та позитивні оцінки за індивідуальну роботу є підставою для допуску до підсумкової форми контролю. Бали за аудиторну роботу відпрацьовуються у разі пропусків.

Підсумковий контроль здійснюється під час проведення залікової сесії з урахуванням підсумків поточного та модульного контролю. Під час семестрового

контролю враховуються результати здачі усіх видів навчальної роботи згідно зі структурою кредитів.

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою.

Розподіл балів для дисципліни з формою контролю залік

Поточне оцінювання та самостійна робота		Індивідуальне завдання	Сума балів
ЗМ1	ЗМ2		
30	40	30	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	Зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
<u>0-34</u>	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Умови допуску до підсумкового контролю

Здобувачу, який має підсумкову оцінку за дисципліну від 35 до 59 балів, призначається додаткова залікова сесія. В цьому разі він повинен виконати додаткові завдання, визначені викладачем.

Здобувач, який не виконав вимог робочої програми по змістових модулях, не допускається до складання підсумкового контролю. В цьому разі він повинен виконати визначене викладачем додаткове завдання по змісту відповідних змістових модулів в період між основною та додатковою сесіями.

Здобувач має право на опротестування результатів контролю (апеляцію). Правила подання та розгляду апеляції визначені внутрішніми документами КНУБА, які розміщені на сайті КНУБА та зміст яких доводиться Здобувачам до початку вивчення дисципліни.

ПИТАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Етнічна (національна) свідомість та самосвідомість.
2. Символічна політика та її механізми.
3. Маніпулювання суспільною політичною свідомістю.
4. Ідеї М. Хальбвакса: соціальні рамки пам'яті.
5. Комунікативна та культурна пам'ять: ідеї Ассмана.
6. «Місця пам'яті» П. Нора.
7. Усна історія як підхід до вивчення історії.
8. «Меморіальний поворот» в історіографії 1980-тих років.

9. Психологічні механізми запам'ятовування.
10. Соціальні механізми забування (П. Коннертон).
11. Історична політика (ідеї Л. Нагорної та Г. Касьянова).
12. Роль історичного знання у розвитку національних ідеологій.
13. Історія як інструмент національно-патріотичного виховання.
14. Політика пам'яті: цілі та механізми.
15. Типологія політики національної пам'яті.
16. «Війни пам'яті».
17. Модель політики національної пам'яті в США та Канаді.
18. Модель політики національної пам'яті в Німеччині.
19. Модель політики національної пам'яті у Франції.
20. Модель політики національної пам'яті в центральноевропейських посткомуністичних державах.
21. Основні етапи становлення політики національної пам'яті в Україні у 1991-2016 рр.
22. Розвиток політики національної пам'яті після Революції Гідності.
23. Нормативно-правова база політики національної пам'яті в Україні.
24. Сучасна топонімічна політика в Україні.
25. Суб'єкти політики національної пам'яті в Україні.
26. Декомунізація як напрям політики національної пам'яті в Україні.
27. Вплив російської агресії на еволюцію політики національної пам'яті в Україні.
28. Дерусифікація як напрям політики національної пам'яті в Україні.
29. Національні меншини та державна політика національної пам'яті в Україні: проблема співвідношення.
30. Євроінтеграція – чинник політики національної пам'яті в Україні.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальні посібники:

Нагорна Л.П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. К., ПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2012. 328 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Nahorna_Larysa/Istorychna_pamiat_teorii_dyskursy_refleksii/ (дата звернення: 08.01.2025).

Кондратюк К. К., Сухий О. М. Сучасна національна історіографія новітньої історії України (1914–2009 рр.): Навч. посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010.

Словники, довідники

Національна та історична пам'ять: словник ключових термінів. Кер. авт. кол. А. М. Киридон. К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2013.

Деколонізація. URL: <http://surl.li/jynki> (дата звернення: 08.01.2025).

Декомунізація. URL: <https://uinp.gov.ua/dekomunizaciya-ta-reabilitaciya/dekomunizaciya> (дата звернення: 08.01.2025).

Відеолекції

Перекуда Є.В. Лекція «Коллективна пам'ять – сутність, структура, джерела

формування». URL: <https://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=4175> (дата звернення: 08.01.2025).

Перегида Є.В. Лекція «Політика пам'яті». Частина 1. URL: <https://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=4175> (дата звернення: 08.01.2025).

Перегида Є.В. Лекція «Політика пам'яті». Частина 2. URL: <https://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=4175> (дата звернення: 08.01.2025).

Перегида Є.В. Лекція «Політика національної пам'яті в Україні». URL: <https://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=4175> (дата звернення: 08.01.2025).

Нормативно-правова база

Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України від 09.04.2015 р. №317-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text> (дата звернення: 08.01.2025).

Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років: Закон України від 09.04.2015 р. №316-VIII. URL: <http://surl.li/scsgj> (дата звернення: 08.01.2025).

Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті: Закон України від 09.04.2015 р. №316-VIII. URL: <http://surl.li/scsgz> (дата звернення: 08.01.2025).

Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років: Закон України від 09.04.2015 р. №315-VIII. URL: <http://surl.li/scsho> (дата звернення: 08.01.2025).

Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів: Закон України від 21.03.2023 р. №3005-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#Text> (дата звернення: 08.01.2025).

Recommendation Rec(2001)15 of the Committee of Ministers to member states on history teaching in twenty-first-century Europe (Adopted by the Committee of Ministers on 31 October 2001 at the 771 meeting of the Ministers' Deputies). URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805e2c31 (дата звернення: 01.01.2025).

Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу: Проект Закону. URL: <http://surl.li/ownlm> (дата звернення: 01.01.2025).

Монографії, наукові статті

Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті. Пер. з нім. К.Дмитренко, Л.Доронічева, О.Юдін. К.: Ніка-Центр, 2012.

Бабка В.Л. Історична пам'ять як фактор політичного впливу в незалежній Україні: дис. ...кандидата політичних наук: 23.00.03. Ніжин, 2016. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.12/dis_Babka.pdf (дата звернення: 08.01.2025).

Бабка В. Л. Міжетнічні відносини та державна політика пам'яті в Україні. *Мультикультуралізм як соціально-правове явище: виклики глобалізованого світу*. За заг. ред. А.М. Подоляки. К.: ТОВ «Арт-технологія», 2015. С. 203–215.

Бабка В. Л. Політика пам'яті в перші роки незалежності України. *Гілея. Науковий вісник*. К., 2016. Вип. 110. С. 360–364.

Бойко О.Д. Колективна пам'ять: природа, суть, структура. *Національна та історична пам'ять*. 2012. Вип. 3. С. 93–105.

Бойко О. Д. Сучасний політичний міф як інструмент конструювання історичної пам'яті. *Національна та історична пам'ять*. 2012. Вип.1. С. 82–100.

Бондар В., Державна політика історичної пам'яті в Україні 1990–2000–х рр.: основні тенденції. *Історіографічні дослідження в Україні*. 2013. Вип. 23. С. 377–400.

Буряк Л.І. Культурні чинники впливу на національну пам'ять українського суспільства. *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 72. С. 5–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_72_2 (дата звернення: 08.01.2025).

Валюшко І.О., Основні виклики і загрози в епоху інформаційних війн. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2016. Вип. 23 (2). С. 142-147.

Воляннюк О. Я. Громадські формування у галузі політики пам'яті сучасної України. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*. 2009. №3. С.122 – 126.

Воляннюк О. Я. Суспільна пам'ять і політика: Мистецтво можливого. К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2013. 172 с.

Герасименко Л.С. Історична пам'ять в Україні: сучасний стан та виклики майбутнього. *Національна та історична пам'ять*. 2011. Вип. 1. С. 116–134.

Гирич І., Шаповал Ю. Чому необхідно переосмислювати минуле. URL: https://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/239398/mod_resource/content/1/shapoval_girich.pdf (дата звернення: 08.01.2025).

Голубчик Г. «Публічна історія» як сфера державно-управлінської діяльності: зарубіжний досвід. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 1(20). С. 51-59. URL: <http://surl.li/sctkl> (дата звернення: 08.01.2025).

Голубчик Г. Становлення європейських моделей політики пам'яті: інституційно-правовий аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 3(22). С. 97-107.

Гон М. М. Механізми забуття: маргіналізація пам'яті про «чужих» в Україні. *Панорама політологічних студій*. 2015. Вип. 13. С. 185–191.

Гриценко О. Президенти і пам'ять. Політика пам'яті Президентів України (1994-2014): підґрунтя, послання, реалізація, результати. К.: К.І.С., 2017.

Деколонізація топонімії: як відбуваються перейменування в міських громадах Харківської області. URL: https://lb.ua/blog/observatory_democracy/558884_dekolonizatsiya_toponimii_yak.html (дата звернення: 08.01.2025).

Дерусифікація-2022: на честь кого перейменовують вулиці найбільших міст України. URL: <http://surl.li/sctob> (дата звернення: 08.01.2025).

Доповнений список імен видатних творців, дослідників і популяризаторів української мови, пропонує для увічнення в географічних назвах та об'єктах топоніміки. URL: <http://surl.li/qtqgv> (дата звернення: 08.01.2025).

Європа та її болісні минавшини. Авт.-упоряд. Ж. Мінк, Л. Неймайер; пер. з фр. Є. Марічева. К. : Ніка-Центр, 2009. 272 с.

Засудження СРСР, дерусифікація, Майдан – як змінюється ставлення українців до політики національної пам'яті на тлі російської агресії: опитування Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та Центру Разумкова 13-21.12.2022 р. URL: <http://surl.li/eoddr> (дата звернення: 08.01.2025).

Зерній Ю.О. Державна політика пам'яті в Україні: становлення та сучасний стан. *Стратегічні пріоритети*. 2008. №3(8). С. 41-51.

Касьянов Г. Історична політика 1990-х – початку XXI ст.: Україна та

пострадянський простір. URL: <http://uamoderna.com/images/archiv/21/UM-21-Kasianov.pdf> (дата звернення: 08.01.2025).

Касьянов Г. Исторична політика і меморіальні закони в Україні (початок XXI ст.). *Агора*. Вип. 17. С. 64-74. URL: <http://kennankyiv.org/wp-content/uploads/2016/12/Kasianov.pdf> (дата звернення: 08.01.2025).

Киридон А. «Исторична пам'ять» у просторі політики пам'яті. *Историчні і політологічні дослідження*. URL: <http://surl.li/sctim> (дата звернення: 08.01.2024).

Ковальська-Павелко І. «Війни пам'яті» як ключовий чинник формування державної політики пам'яті в сучасній Україні. *Krakowskie Studia Malopolskie*. 2022. Nr. 3(35). С. 7-26.

Коннертон П. Як суспільства пам'ятають. Пер. з англ. С. Шліпченко. К.: Ніка-Центр, 2004.

Мінк Ж. Геополітика, примирення та ігри з минулим: на шляху до нової пояснювальної парадигми колективної пам'яті. *Україна модерна*. 2009. № 4. С.63 – 64.

Нора П. Теперішнє, нація, пам'ять. Київ: ТОВ «Видавництво КЛЮ», 2014. 272 с.

Перелік назв населених пунктів, які містять символіку російської імперської політики. URL: <https://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=4175> (дата звернення: 08.01.2024).

Позднякова-Кирбят'єва Е. Г. Соціологія соціально-історичної пам'яті: теоретико-методологічні та емпіричні студії: монографія. Запоріжжя, 2014.

Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України: аналітична доповідь / за заг. ред. В.М. Яблонського. Київ: НІСД, 2019. 110 с.

Половинчак Ю.М. Комеморативні практики в сучасному інформаційному просторі. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2018. № 2. С. 94–100.

Проблема історичної пам'яті у всесвітньо-історичному дискурсі (1945–2015 рр.): монографія. Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України», 2021. 312 с.

Розумюк В. Політика пам'яті як інструмент становлення національних держав на Балканах: здобутки й прорахунки. *Проблеми всесвітньої історії*. №1 (5). 2018. С.154–167.

Роїк Н. Понятійно-термінологічна основа дослідження політики пам'яті в українсько-польському співробітництві. *Наукові записки ІПіЕНД*. Випуск 3-4 (99-100). С. 331-341.

Траба Р. «Другий бік пам'яті»: історичні досвіди та їх пам'ятання в Централіно-Східній Європі. URL: <http://surl.li/sctjg> (дата звернення: 08.01.2025).

Шаповал Ю., Нагорна Л., Бойко О. та ін. Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід. За заг. ред. Ю. Шаповала. Київ: ІПіЕНД, 2013. 600 с. URL: <http://surl.li/heoge> (дата звернення: 08.01.2025).

Як у рамках декомунізації перейменовували українські міста. URL: <http://surl.li/sctns> (дата звернення: 08.01.2024).

Connerton P. *How Modernity Forgets*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 150 p.

Kubik J., Bernhard M., *A Theory of the Politics of Memory. Twenty Years after Communism: The Politics of Memory and Commemoration*. J. Kubik, M. Bernhard (eds.). Oxford: Oxford University Press, 2014. P. 7–36.

Kulyk V. War of Memories in the Ukrainian Media. Diversity of Identities, Political Confrontation, and Production Technologies. *Memory, Conflict, and New Media: Web Wars in Post-Socialist States*. J. Fedor, E. Rutten, V. Zvereva (eds.). London: Routledge, 2013. P. 63–81.

Maurice Halbwachs on Collective Memory. Edited, translated, and with an introduction by Lewis A. Coser. Chicago: University of Chicago Press, 1992. Pp. 244. URL: <http://surl.li/scsqu> (дата звернення: 08.01.2025).

Realms of memory: the construction of the French past / Edited by Pierre Nora and Lawrence D. Kritzman. VOLUME 1: Conflicts and Divisions. New York: Columbia University Press, 1996. 642 p.

Realms of memory: the construction of the French past / Edited by Pierre Nora and Lawrence D. Kritzman. VOLUME 2: Traditions. New York: Columbia University Press, 1996. 643 p.

Realms of memory: the construction of the French past / Edited by Pierre Nora and Lawrence D. Kritzman. VOLUME 3: Symbols. New York: Columbia University Press, 1996. 754 p.

Traumatic Memory and the Ethical, Political and Transhistorical Functions of Literature / ed. Susana Onega, Constanza del Rio, Maite Escudero-Alias. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2017. 332 p.

Інші відеоматеріали

Касьянов Г. Лекція. Історична політика. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=EChO2nQWEv4> (дата звернення: 01.02.2025).

Стрільчук Л. Політика пам'яті як потенціал історичної пам'яті. URL: https://www.youtube.com/watch?v=qCUvT81P_hg (дата звернення: 01.02.2025).

Гончаренко Н. Політика пам'яті. Декомунізація, деколонізація, дерусифікація як державна політика в Україні. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=kcQf5sj4NNw> (дата звернення: 01.02.2025).

Мрідугла Гош. Світовий досвід деколонізації. Індія. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Hmscr19vYuQ> (дата звернення: 01.02.2025).

В'ятрович В. Лекція. Декомунізація. Досвід реформ. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=pUJckhEYeh8> (дата звернення: 01.02.2025).

Вайсберг М. та ін. Голокост в Україні. Політика та практики національної пам'яті. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=EdSAҮсі-4Tk> (дата звернення: 01.02.2025).

Дорошенко К. перейменування топонімів у містах як дерусифікація. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UwdiRIdqsAw> (дата звернення: 01.06.2025).

Уфимцева Н. Лекція «Моя, інша, спільна: історична пам'ять у міському просторі». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=wpFTqk1FjHo> (дата звернення: 01.02.2025).

Демська О. Велике перейменування України. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=17Fd7jxUj5g> (дата звернення: 01.02.2025).

Коцур Л. Єдина Україна. Лекція: Декомунізація & Деколонізація: чому це важливо? URL: https://www.youtube.com/watch?v=WVf8_KpKILk (дата звернення: 01.02.2025).

Павлів А. Лекція. Ідентичність як фактор імпульсного розвитку міста. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=7oiSeFEK66w> (дата звернення: 01.02.2025).

Проненко А. Лекція. Українськість архітектури. URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=tJqHxJwb0HA> (дата звернення: 01.02.2025).

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Освітній сайт КНУБА. Сторінка кафедри політичних наук і права. Дисципліна «Політика національної пам'яті». URL: <https://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=4175> (дата звернення: 08.06.2025).

Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/>. (дата звернення: 08.01.2025).

Національна комісія зі стандартів державної мови. URL: <https://mova.gov.ua/> (дата звернення: 08.01.2025).

Перейменовані населені пункти та райони. URL: <https://web.archive.org/web/20191223114533/http://renamings.in.ua/> (дата звернення: 08.01.2024).